

Zvuk a pohyb ve filosofii hudby Rogera Scrutona

Nedávno zemřelý filosof Roger Scruton, ač je znám převážně pro své konzervativní politické postoje, byl důležitým myslitelem na poli estetiky a to také estetiky hudební. Jeho největším dílem v hudební estetice byla kniha *The Aesthetics of Music* (1997), ale napsal také knihu *Understanding Music* (2009), kterou se budeme v této práci zabývat. Konkrétně se budeme zabývat Scrutonovým pojetím zvuku a pohybu v jeho myšlení.

Scruton zaujímá poněkud neobvyklou pozici, neboť zvuk dle něj není jako ostatní věci, které poznáváme. Vezměme si kupříkladu klávesnici, na které píšu tento dokument. Tato klávesnice má nějaké bytí mimo mě a já už jen poznávám formu jejího bytí. Otázku o tom jestli poznáváme klávesnici, tak jak je sama o sobě, ponechám nyní stranou, jelikož není relevantní k tomu, co se zde projednává. Ale zvuk dle Scrutona takovému izolované bytí nemá. Zvuk je takový, jaký se jeví, jenže zde není nějaká forma bytí zvuku, která by byla poznána, ale forma jeho bytí je determinována tím, jak se nám zvuk jeví. Zvuk je dle něj není nějaká vlastnost nějakého jiného objektu, nebo prostoru kde se nachází. Roger Scruton toto pojmenovává termínem *sekundární objekt*. Další příklad sekundárního objektu je například duha. Někteří filosofové, kteří se tímto tématem zabývali, tvrdili, že zvuk je totožný s událostí, která ho způsobila- vibrace struny houslí ve vzduchu, nebo je to vlastnost objektu, který zvuk vydává. Toto Scruton nazývá fyzikalismus a popírá ho, jelikož zde zvuk není sekundární objekt, ale něco ztotožnitelného s nějakým fenoménem ve světě, nehledě na posluchače- stejně jako naše poznávaná klávesnice. Scruton nabízí argumenty proti fyzikalismu, které nám pomohou tuto distinkci lépe pochopit. Z výběru můžeme uvést:

(i) Z pohledu fyzikalismu by bylo možné, aby se hluchý člověk plně obeznámil s fenoménem zvuku, neboť zvuk není něco, co se nějak jeví posluchači, ale nějaká událost, či vlastnost nějakého objektu. Hluchý by mohl využít vibrometr a nebo by zvuky mohl vidět v jeho příčinách a tím ho plně poznat. Toto samo o sobě není nijak nepřijatelné, jenže jsme tím odstranili ze zvuku všechny jeho zásadní vlastnosti- jeho schopnost k nám mluvit a většinu jeho potenciálu přenášet informace. Do našeho pojetí zvuku bychom byli schopni zahrnout tyto nejdůležitější věci, pokud bychom přijali zvuk jako sekundární objekt.

(ii) Zvuk izolovaný od svého původce neztrácí nic důležitého. Když pomocí nahrávacího zařízení nahrajeme nějakou píseň a následně si ji z něj pustíme, tak i přes to, že je úplně změněn původ zvuku, nic důležitého nebylo ztraceno.

Další důležitou charakteristikou zvuku je podle Rogera Scrutona to, že zvuk je, jak to on pojmenovává- čistá událost. To jest, že je to událost, která není redukovatelná na změnu v nějaké jednotlivé věci. Ukažme si to na příkladu. Když bychom chtěli identifikovat automobilovou nehodu, tak bychom nevyhnutelně museli někdy zmínit auto, jenže u zvuku to takto není, protože jsme schopni identifikovat zvuk i bez identifikace jeho zdroje. Demonstrujme to opět příkladem. Na nižším gymnáziu na hudební výchově nám byly puštěny nahrávky zvuků a my jsme měli identifikovat, z jakého nástroje zvuky pochází. Zkuste si udělat podobné cvičení s bouračkou bez vozidla.

Tyto dvě vlastnosti zvuku tvoří velmi důležitou část toho, co Scruton považuje za hudbu. Hudba- neboli akusmatická zkušenost, jak ji Scruton pojmenovává je, když racionální subjekt cíleně poslouchá nějaký hudební celek, kde jednotlivé zvuky co slyší, uspořádává do celku. I když zvuky samy o sobě v sobě žádné sekvence nemají, my je v nich v slyšíme v našem vlastním „hudebním prostoru“.¹ Některé termíny, které zde Scruton

¹ Scruton, R. (2009), *Understanding music : Philosophy and interpretation*. Kapitoly z části Part I: Aesthetics : 1 Introduction, 2 Sounds

používá jsou sice poněkud vágní, ale vzhledem, že se jedná o estetiku, tak je jeho myšlení stále velmi jasné.

Dalším důležitým tématem pro porozumění hudby je dle Rogera Scrutona pohyb. Pohyb hudební je dle něj nejlépe vysvětlen analogií k normálnímu pohybu. Jenže u hudby se nic reálně nehýbe. To co slyšíme je množství po sobě jdoucích zvuků, avšak my neslyšíme pouze zvuky, ale také něco ve řetězu zvuků. Pro další porozumění Scrutonova postupu je nutno porozumět filosofické distinkci mezi jsoucno² reálným a intencionálním. Reálně existující jsoucno je takové, které má samostatné, byť podmíněné, bytí. Intencionální jsoucno je takové jsoucno, které existuje v mysli. Existence v mysli může znít možná poněkud fantasticky, ale opak je pravdou. Intencionálními jsoucny se zabýváme poměrně často. Například když diskutujeme o naší oblíbené románové postavě. Popírat jejich existenci je neúčelné, jelikož by pak literární diskuze byly nesmyslné a doslova bezpředmětné, avšak když zabředneme hlouběji do těchto diskusí, tak jistě dojdeme k závěru, že toto nemůže být pravda. Je tedy nutno uznat, že některé věci neexistují reálně, ale intencionálně.³ Nyní se můžeme vrátit zpět k pohybu v hudbě. Dle Scrutona při poslechu hudby dochází k něčemu, co nazývá dvojitá intencionalita. Scruton toto vysvětluje takto: *"You hear a succession of sounds, ordered in time, and this is something you believe to be occurring— something you 'literally hear'. And you hear in those sounds a melody that moves through the imaginary space of music. This is not something you believe to be occurring, but something you imagine: just as you imagine the face in the picture, while seeing that it is not literally there"*⁴⁵ (1) Při poslechu hudby si tedy představujeme určité jednorozměrné spektrum, ve kterém se hudba pohybuje. Tento pohyb, ale není pohyb reálný- je to produkt naší představivosti.⁶

Filosofické zkoumání Rogera Scrutona, rozhodně nebylo bez svých plodů a ač můžeme nalézt určité body, kde by se dalo žádat hlubší vysvětlení a rozvedení jeho soustavy, tak nám navrhované vysvětlení fenoménu zvuku a pohybu poskytuje mnohem jasnější představu o tom, jak o hudbě filosoficky přemýšlet.

Použitá literatura:

Scruton, R. (2009), *Understanding music : Philosophy and interpretation*
Stanislav Sousedík (2014), *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. Kapitola 2 Existence jako nástroj charakterizace*

Další literatura k tématu:

Scruton, Roger, *Art and Imagination* , London 1974.
Scruton, Roger, *The Aesthetics of Music* , Oxford 1997.
Wittgenstein, Ludwig, *Culture and Value* , ed. G. H. Von Wright, tr. Peter Winch, amended edn, Oxford 1980.
Wittgenstein, Ludwig, *Lectures and Conversations on Aesthetics, Freud and Religious Belief* , ed. Cyril Barrett, Oxford 1966.
Malcolm Budd, 'Musical movement and aesthetic metaphors', *British Journal of Aesthetics*, 2003.
E. Hanslick, *Vom musikalisch-Schönen*

² Jsoucno je něco co má bytí.

³ Stanislav Sousedík (2014), *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení. Kapitola 2 Existence jako nástroj charakterizace*

⁴ Scruton, R. (2009). *Understanding music : Philosophy and interpretation*. ProQuest Ebook Central <https://ebookcentral.proquest.com> strana 43

⁵ Přeložená citace, pro čtenáře nedisponující znalostí angličtiny, se nachází na konci dokumentu.

⁶ Scruton, R. (2009), *Understanding music : Philosophy and interpretation*. Kapitoly z části Part I: Aesthetics : 4 Movement

Překlad:

Citace (1): Slyšíte sled zvuků, uspořádaných v čase a toto je něco o čem věříte, že se to děje- něco co *reálně* slyšíte. A v těchto zvucích slyšíte melodii která se pohybuje v imaginárním prostoru hudby. Toto není něco co se podle vás *reálně* děje, ale něco co si představujete: stejně jako si představujete tvář v obraze, i přes to, že vidíte že tam reálně žádná tvář není.